

(o un article sobre una reforma de vora arquitectura d'una casa de pisos barcelonina en tres temps asimètrics)

Temps 1: Un paviment de *pietra serena*.

Als anys 90 l'arquitecte britànic David Chipperfield va aconseguir que el modista Issey Miyake li encarregués una boutique a Londres. La conjunció client-arquitecte-època de l'encàrrec demandava una intervenció minimalista organitzada en pocs elements ben escollits que formessin un discret marc de fons que fes destacar les peces de roba. Chipperfield, amb la millor de les seves voluntats, va començar el projecte proposant un paviment de caríssima *pietra serena* provinent d'Itàlia com a fons neutre sobre el que disposar les diverses peces de la seva intervenció. Miyake va accedir-hi encomanant-se de la il·lusió de Chipperfield per un element que té una duració de segles i que podia passar de client en client, d'ús en ús, caracteritzant aquell local independentment de qui o què l'ocupés.

Quan la tenda va tancar el següent propietari va arrencar aquell terra fins i tot abans de pensar què hi faria. El que Chipperfield i Miyake no podien pensar era que aquell gest de bona voluntat seria llegit com la imposició arrogant d'una peça de disseny.

Temps 2: Premiar un fantasma.

Fa tant poc temps que he tingut temptacions de començar escrivint *l'altre dia* l'estudi de l'arquitecte Andrés Jaque va completar un restaurant al barri de Salamanca de Madrid, un esforç de projecte considerable que va resultar en un espai amb la seva intenció i les seves qualitats. El negoci no va prosperar i al cap d'encara menys temps tancava. Farà cosa d'un mes una institució va decidir premiar el projecte de Jaque. El gruix del públic (entre el que m'hi incloc) va descobrir que s'havia premiat un fantasma. Aquella obra d'arquitectura tan esforçada havia quedat en no-res per les circumstàncies que fossin. El projecte ja no existeix.

Temps 3: La memòria de les rajoles.

Necessitem punts de referència. Les condicions urbanes canvien ràpidament: l'ús, el paisatge dels comerços que ens envolta, la qualitat de la llum, la presència de la vegetació, la pròpia gent. Tot va tan ràpid que necessitem ancorar-nos al que sigui. És per això que moltes de les noves intervencions busquen fabricar-se (o tractar amb) un passat que d'una manera un tant

orwelliana ens pugui arribar a fer pensat que allò sempre ha estat allà. Ja no en tenim prou comprant texans gastats o roba de segona mà: exigim el mateix dels comerços on es venen. Aquesta situació ha degenerat en situacions sense interès que busquen mantenir les pedres a qualsevol preu quan ja no té sentit que sigui així, com ha passat al Mercat de Sant Antoni renovat, on el baluard de la muralla sobre el que es va erigir el mercat ja no té fonaments. Com no els té el propi mercat, que levita com un objecte estrany sobre el baluard que levita sobre un aparcament. Les pedres hi són. El context ha marxat. Només queda cinisme disfressat d'un exercici de nostàlgia al costat d'un més interessant Lidl, l'única peça que té sentit de tot el conjunt. Dins d'aquest mercat, com dins de gairebé tots els locals recentment reformats de la ciutat, intervencions d'aquestes instagramejables(1) amb tot de materials càlids que busquen aquesta memòria fictícia que només aconsegueix confondre els nostres sentits: la nostra mirada veu una intervenció aparentment sòlida, consolidada, amb una aparença que vol semblar tradicional, fins i tot rànica, però el nostre cervell sap que allò només serà allà el temps que l'economia dicti que pugui estar allà. Esquizofrènic.

Vora arquitectura, un estudi format per Pere Buil i Toni Riba, han aconseguit crear una mena de tercera via en les seves intervencions. A ells els devem el molt interessant espai que envolta el Centre del Born, un espai erigit sobre un aparcament que va arrasar impunement(2) tot rastre arqueològic existent en la seva petja. En Pere i en Toni van exhibir una gran sensibilitat tractant el tema, treballant amb llambordes reusades col·locades al revés, dibuixant els rastres del que havia desaparegut sobre el paviment de manera que hom es pugui imaginar l'espai sense que aquest s'imposi en recreacions pessebrils, fent conviure tot això amb una potent arquitectura entesa com la potenciació d'aquest espai buit en capes superposades(3).

Aquesta manera d'operar s'ha mantingut al projecte que avui ens ocupa, l'adequació d'un petit edifici d'habitatges construït a 1925 al barri del Farró de Barcelona, habitatges que el promotor vol que siguin permanents fugint d'aquest ús turístic tan rentable que està devastant els centres de les ciutats. Es tracta, doncs, d'una intervenció que havia de tocar el mínim per a una transformació profunda: els nous habitants seran llogaters que res tindran a veure amb qui havia ocupat aquestes parets anteriorment. Aquesta mínima i respectuosa transformació de l'edifici li dona el sentit urbà que tan preocupa als nostres arquitectes.

Sobre els habitatges: primer, els espais es compartimenten menys del que ho estaven. Les habitacions s'especialitzen poc, exceptuant, òbviament, les cuines i els banys. La flexibilitat

d'ús s'aconsegueix engreixant les parets per a produir nínxols per a armaris, deixant repises-magatzem entre l'alçada de les portes i el del sostre (el mateix sostre de bigues de fusta repicat). La resta es deixa a criteri de l'usuari.

Segon, el màxim de llum possible. Els patis existents s'han netejat, pintat de blanc, revestit de rajoles vidrades que donin la màxima lluminositat possible. Un d'ells s'ha obert fins la planta baixa per a il·luminar l'entrada. La llum és vida i alegria, pel que s'han emprat tots els recursos a l'abast per potenciar-la.

Tercer, la lògica incremental. La intervenció superposa el vell i el nou en un diàleg sensible i ric que ha començat deixant a la vista tots els rastres de l'antiga distribució, ha seguit reusant el màxim d'elements presents al lloc (portes, rajoles, reixes, finestres...) i ha acabat amb la inclusió de nous elements que continuïn la lògica dels antics sense empastar-los. El projecte és el contrari d'un pastitx: materials vells codificats, netejats, reusats convivint amb materials nous velats, amb aquella lògica artesana japonesa que converteix les petites imperfeccions de l'execució en l'expressió del conjunt. I un joc irònic respecte la manera tradicional d'ocupar una casa de pisos a Barcelona, que estratificava les classes socials des d'un principal on vivia el senyor fins a unes golfes insalubres i baixes de sostre on vivien els servents, aquí convertit en joc de llums i ombres: la mateixa gamma d'ornamentació que tatua tots els nous elements dels pisos, profunda i fosca al principal, s'aclareix i perd profunditat mentre puja, alleugerint-se, convertint l'edifici en un gira-sol, governant-lo amb una trama secreta que individualitza cada pis codificant-lo segons la seva posició. Aquella potència de les intervencions comercials amb passat falsificat queda aquí convertida en un joc de fragilitats que ens mostra una construcció expressada per tot allò que ha estat i no s'ha pogut mantenir. El canvi d'ús, un moment traumàtic en la vida d'un edifici, queda permanentment evidenciat convertit en allò que significa els nous habitatges: la memòria s'ha convertit en el nou provocant un joc de mirades semblant a aquells hologrames que mostren una imatge diferent segons el nostre punt de vista: ara vell, ara nou, ara vell, ara nou. Habitem aquesta vibració.

Els arquitectes tenim armes per lluitar contra aquestes falses memòries tan incòmodes d'assimilar. Armes que, com s'ha vist en els dos primers temps, de vegades poden fallar, però que en bones mans enriqueixen enormement les intervencions. Els edificis tenen història. Maneres de recordar-nos com estan fets. Sempre podem comptar amb la seva construcció. Sempre podem treballar des de la complexitat. Aleshores la vida s'incorporarà al conjunt com una capa més. Els records es superposaran el conjunt convivint amb les preexistències. No es pot demanar més.

(foto: Jaume Prat)

(1) Ja vaig enunciar en un article anterior que aquest concepte és una demanda habitual entre els promotors de comerços.

(2) El partit polític que el va promoure abandera actualment el revisionisme de la història més castís, manierista i carrincló que es pugui concebre. Perillós i tot. Clarament contraproduent als seus interessos. I paro.

(3) Davant de l'antic mercat hi ha un espantós pal amb una bandera de mida familiar desproporcionat i matusser que hipoteca part de la qualitat de l'espai. No es deu a vora arquitectura.